

**6413 SAYILI TSK. DİSİPLİN KANUNU'NA GÖRE;
“BAŞKALARINI KÖTÜLEMEK” DİSİPLİNSİZLİĞİ
(15. Maddenin 1/ğ bendi Açıklaması)**

Hazırlayan:

Avukat Orhan ÇELEN-ANKARA

İLGİLİ KANUN HÜKMÜ:

6413 SAYILI TSK. DİSİPLİN KANUNU

Uyarma cezasını gerektiren disiplinlikler

MADDE 15 – (1) Uyarma cezasını gerektiren disiplinlikler şunlardır:

a) ..

..

...

ğ) Başkalarını kötülemek: Amirleri, üstleri veya çalışma arkadaşları hakkında ve onların bulunmadığı ortamlarda, onların işlem, eylem ve kişilikleri hakkında kötüleyici veya konuştuğu kişilerde kötü intiba yaratacak tarzda olumsuz sözler söylemektir.

..

9. BAŞKALARINI KÖTÜLEMEK:

6413 sayılı TSK Dis.K.nun 15 inci maddenin 1/ğ bendinde yer alan başkalarını kötülemek disiplinlikliği; *“Amirleri, üstleri veya çalışma arkadaşları hakkında ve onların bulunmadığı ortamlarda, onların işlem, eylem ve kişilikleri hakkında kötüleyici veya konuştuğu kişilerde kötü intiba yaratacak tarzda olumsuz sözler söylemektir.”*

Bu disiplinlikliğe konu olabilecek fiiller, 6413 sayılı TSK.Dis.K.nun yürürlüğe girmesinden önceki dönemde askeri disiplin hukuku açısından herhangi bir norma bağlanmış değildi.

Ancak başkalarını kötülemenin, Askeri Ceza Kanunu uygulamasında disiplin tecavüzü olarak nitelendirilmesine engel bir durumu yoktu. Bu ahvalde ise disiplin

amiri lüzum görürse faili cezalandırır, görmezse cezalandırmazdı. Böyle bir fiilin disiplinsizlik kabulü ile cezalandırılması, askerlik mesleğinin kendine has özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Böyle bir fiilin cezalandırması keyfiyetine, 657 sayılı DMK.da rastlanmamaktadır. Ancak DMK.nun 125/1-B.I maddesinde yer alan ve kınama cezasını gerektiren, "Kurumların huzur, sükün ve çalışma düzenini bozmak" disiplin suçunun böyle bir disiplinsizliğin sonucu da ortaya çıkabileceği düşünülebilir.

7068 sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hk. K.nun kınama cezasını gerektiren 8/2-g maddesinde, benzer bir hükme rastlamaktayız: "*Amirleri, üstleri, aynı rütbedeki veya çalışma arkadaşları hakkında ve onların bulunmadığı ortamlarda, onların işlem, eylem ve kişilikleri hakkında kötüleyici veya konuştuğu kişilerde kötü intiba bırakacak tarzda olumsuz sözler söylemek.*"

Bu fiil, TCK. ya da As.C.K.da yazılı bir suça vücut verdiği takdirde, hakkında ayrıca o maddelere göre de işlem yapılacaktır(Bkz. TSK.Dis.K. 5).

A. KONUSU:

Bu disiplinsizliğin konusu, kişilerin işlem, eylem ve kişilikleri hakkında kötüleyici veya konuştuğu kişilerde kötü intiba yaratacak tarzda olumsuz sözler söylemektir. Bu yaptırımın konusu, amir, üst ve çalışma arkadaşlarının yokluğunda koruma altında olmalarının sağlanmasıdır.

Fiil; amir, üst ve çalışma arkadaşlarının işlem, eylem ve kişilikleri hakkında kötüleyici veya konuştuğu kişilerde kötü intiba bırakacak tarzda olumsuz sözler söylemek suretiyle işlenmelidir.

B. KORUNAN HUKUKİ YARAR:

Bu bentte yer alan fiiller, TSK.nin kurumsal özelliği gereği yaptırıma tutulmuş eylemlerdir. Genel kolluk haricinde diğer kamu kuruluşlarının disiplin mevzuatlarında yerini almış hükümler değildir.

Esasen kötü zan, bütün dinlerin yasaklamış olduğu kötü ahlak ve huylardandır. Böyle yanlış düşünce ve davranışlar kişilerin arasını açar. TSK.nin birlik ve beraberliğini de bozar. TSK.da fitne ve fesatı geliştirerek huzursuzluğun sebebi olur. Bütün bunlar askere yakışmayan çirkin huylardır.

Amirleri, üstleri veya çalışma arkadaşlarını arkasından çekiştirmek, beğenmeyecekleri ve gücenecekleri sözleri söylemek, hoş olmayan hareketlerdir. Silah arkadaşlarımıza karşı kötü zanda bulunmamak, haklarında yersiz şüpheler beslememek durumundayız. Başkalarının kusurlarını ayıplarını, araştırmamalı, gizlediği şeyleri öğrenmeye ve ortaya çıkarmaya çalışmamalıyız. Başkalarını kötüleyen, çekiştiren kimse o silah arkadaşının toplum içerisindeki itibar ve güvenini sarstığı gibi gerçekten kendisine olan itibar ve güveni sarstığını iyi bilmelidir.

Esasen İç Hz.Yönt.nin 7. maddesinde bu disiplinsizlik haline değinilmiştir. Buna göre; *“Amirlerin, üst’lerin askeri ve şahsi şeref ve haysiyetlerine dokunacak sözler söylemek, nerede olursa olsun çekiştirmek, şahsiyetlerini hor ve hakir görmek gibi teşebbüslerin; Silâhlı Kuvvetlerin disiplin ruhuna asla uygun olmayan çok fena haller olduğunu ve bunların hiçbir zaman cezasız kalmayacağını her askerin bilmesi lâzımdır.”*

Yine İç Hz.Yönt.nin 86 ıncı maddesi, askerin, kendisinden beklenen vazifeleri, hakkiyle yapabilmek için yüksek ahlak ve kuvvetli maneviyata sahip olması gerektiğini vurguladıktan sonra(f.1), her askerde bulunması lazım gelen ahlaki ve manevi vasıflar arasında(f.2/g) “iyi geçinmek” vasfını da açıklamıştır.

Bu tanımlamaya göre iyi geçinmek; *“Bütün silah arkadaşlarının kardeşten ileri olduğunu ve icabında aynı ülkü için bir arada kanlarını dökeceklerini düşünerek; birbirlerini yürekten sevmek, birbirlerinin onurlarına saygı göstermek, edep ve terbiyeye uymayan işlerden, şakalardan kaçınmak ve daima mertçe hareket etmektir. Her asker, arkadaşının keder ve sevincine ortak olmalı ve icabında onu öğüt vererek ahlaksızlıktan ve türlü tehlikeden korumalıdır. Kezalik; arkadaşını fena yola sürüklemenin, kabahatini örtbas etmeye çalışmanın Silâhlı Kuvvetlere, sonra insanlığa fenalık etmek demek olduğunu her asker bilmelidir. İyi geçinmek için çok lâzım olan şartlardan biri de daha ziyade çalışanları bu yüzden sevilenleri kıskanmamaktır.”*

C. MADDİ UNSUR:

1) Fail/Mağdur:

Bu disiplinsizliğin faili, rütbeli veya rütbesiz tüm asker kişilerdir.

Bu disiplinsizliğin mağduru ise, üst ve amir durumundaki asker kişiler veya çalışma arkadaşlarıdır.

Bu disiplinsizlik şekli nitelikli olduğundan, kötülenerin bundan üzüntü duyması ya da etkilenmesi gerekmez. Hatta kötülener söylenenleri duymamış olsa dahi, bu disiplinsizlik vücut bulur. Ayrıca kötülener üzerinde kötü intiba oluşması da şart değildir. Sözlerin kötü intiba yaratmaya elverişli olmaları yeterlidir.¹

2) Disiplinsizliğin şartları:

6413 sayılı Kanununun 15/1-ğ maddesinde düzenlenmiş olan “Başkalarını kötülemek” disiplinsizliği;

- Amirleri, üstleri veya çalışma arkadaşları hakkında ve,
- Onların bulunmadığı ortamlarda,
- Onların işlem, eylem ve kişilikleri hakkında,
- Kötüleyici veya konuştuğu kişilerde kötü intiba yaratacak tarzda olumsuz sözler söylemek, suretiyle işlenir.

(a) Amirleri, üstleri veya çalışma arkadaşları hakkında işlenmiş olmak:

Bu bentte ifade edilen ve aleyhine konuşulanların, amir, üst veya çalışma arkadaşı sıfatını taşımaları gerekir. Çalışma arkadaşları tabirine failin astları ya da O'nunla aynı kıdem ve rütbedeki kişiler gireceği gibi, aynı yerde birlikte hizmet eden sivil personel (devlet memuru ve işçiler) de bu ifade kapsamına dahildir.

Çalışma arkadaşlarından kasıt, aynı birlik ve kurumda birlikte görev almaktır. Yoksa doğrudan arkadaş olmak gerekmez. Fiil, bu kişilerin bulunmadığı ortamda işlendiğinde bu disiplinsizliğe vücut verir. Rene Descartes; “Başkalarını kötülemek için yapılan dedikodudan duyulan zevk, başkalarını düşürdüğümüz ölçüde kendimizi yükselttiğimizi sanmaktır.” diye konuyu açıklamıştır.

“**iyi geçinme**”; Bu kavram içerisinde, bir asker kişinin arkadaşlarını, üstlerini ve amirlerini kötülememek te yer almaktadır. Askeri personel, amirleri, üstleri veya çalışma arkadaşları hakkında ve onların bulunmadığı ortamlarda, onların işlem,

¹ Işıklar, Celal: TSK. Disiplin Kanunu ve Yorumu, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s.360

eylem ve kişilikleri hakkında kötüyeyici veya konuştuğu kişilerde kötü intiba yaratacak tarzda olumsuz sözler söylememelidir.

Yukarıda da vurgulandığı üzere İç Hz.Yönt.nin 86 ıncı maddesinin 2/g bendi her askerde bulunması lazım gelen ahlaki ve manevi vasıflar arasında “iyi geçinmek” vasfına da yer vermiştir.

Bu tanımlamaya göre her asker kişi;

- Silah arkadaşlarının kardeşten ileri olduğunu ve icabında aynı ülkü için bir arada kanlarını dökeceklerini düşünerek; birbirlerini yürekten sevmeli,
- Birbirlerinin onurlarına saygı göstermeli,
- Edep ve terbiyeye uymayan işlerden, şakalardan kaçınmalı ve daima mertçe hareket etmeli,
- Arkadaşının keder ve sevincine ortak olmalı,
- Gerektiğinde arkadaşına öğüt vererek ahlaksızlıktan ve türlü tehlikeden korumalı,
- Arkadaşını fena yola sürüklemenin, kabahatini örtbas etmeye çalışmanın Silâhlı Kuvvetlere, sonra insanlığa fenalık etmek demek olduğunu bilmeli,
- Çalışanları bu yüzden sevilenleri kıskanmamalıdır.

“Başkalarını kötöleme”; Bu kavramın sözlük anlamı, biri veya bir şey için olumsuz, aşağılayıcı, hoş olmayan sözler söylemektir. Kötöleme, ya kötüyeyici sözler söylemek ya da konuştuğu kişi de olumsuz kanaat bırakacak şekilde olumsuz sözler söylemek suretiyle işlenir.

“Kötüyeyici sözler”; Başkasının yokluğunda onun hakkında söylenen olumsuz, aşağılayıcı, hoş olmayan sözlerdir. Yokluğunda bu kişilerin aleyhine konuşmaktır.

“Kötü intiba yaratacak şekilde tarzda olumsuz sözler”; Bu ise, aleyhine konuşulan kişi hakkında olumsuz intiba oluşturan sözlerdir. Bu sözcüklerin kötü ifadeler olmamasına rağmen, hakkında konuşulan kişiler hakkında olumsuz intiba uyandırması bu kapsama dahildir. Dolayısıyla her ne kadar tanımda “söz” ifadesine yer verilmiş ise de, resim, yazı, şekil, el kol hareketi gibi davranışlarla kişiler hakkında olumsuz kanaat oluşturulması mümkün olduğundan bu disiplinsizliğe konu olabileceği

açıktır. En azından 6413 sayılı TSK.Dis.K.nun 8/2 inci maddesindeki kıyas hükmünün tatbiki ile failin bu fiilinden dolayı cezalandırılması mümkündür.

(b) Onların bulunmadığı ortamda işlenmek:

Bu disiplinsizliğin bir diğer şartı da failin, amirleri, üstleri veya çalışma arkadaşları hakkında ve onların bulunmadığı ortamlarda bu fiili işlemesidir. Yani bu disiplinsizliği, onların gıyabında (yokluğunda) işlemelidir.

Kötüleme eyleminin amir, üst ya da arkadaşlarının arkasından, yani onların olmadığı bir zamanda dedikodu şeklinde gerçekleştirilmesi halinde bu bentte yazılı disiplinsizliğe vücut verir.

Bu kişilerin yüzüne karşı kötüleme fiili işlendiğinde bu bentte yazılı disiplinsizlik değil, amir ve üste karşı işlenen saygısızlık veya yerine göre As.C.K.da tarifini bulan hakaret suçuna konu olabilir. Örneğin, aynı rütbe veya kıdemde bulunulan ya da amir veya maiyet ilişkisi içinde olunmayan kişilere karşı söz ve hareketlerle sataşmak veya kötü muamelede bulunmak, 6413 sayılı TSK.Dis.K.nun 15/1-g maddesindeki saygısız davranmak disiplinsizliğine; hizmette veya hizmete ilişkin hâllerde üste gösterilmesi gereken saygıyı kasıtlı olarak göstermemek yine TSK.Dis.K.nun 17/1-a maddesindeki üste saygısızlık disiplinsizliğine ve bu fiil amire karşı işlenirse amire saygısızlık disiplinsizliğine konu olur.

Görüldüğü üzere burada muhatap olanlar doğrudan fiilin mağduru olanlardır. Oysa "Başkalarını Kötüleme" disiplinsizliğinde fiile muhatap olanlar, amir, üst veya çalışma arkadaşlarının dışında kalan üçüncü şahıslardır. Ve fiilin mağduru ile yüzyüze gelinmemektedir. Burada yasa koyucu, amir, üst ve çalışma arkadaşlarının yokluğunda koruma altında olmalarını sağlamayı amaçlamıştır.

(c) Kötüleme, amir, üst ve arkadaşların işlem, eylem ve kişilikleri hakkında yapılmalıdır:

Maddede öngörülen kötüleme fiilinin, amirler, üstler ya da arkadaşlarının işlem, eylem ve kişilikleri hakkında olması gerekir.

"İşlem"; Bir işi sonuçlandırmak için yapılan iş veya uygulamaların hepsi, yani muamele anlamındadır. Burada söz konusu olan ise, amir, üst ya da çalışma

arkadaşlarının işlemleri olması nedeniyle, O'nların tek taraflı olarak yaptığı irade beyanı ile ortaya çıkan muamale olarak ifade etmek mümkündür.

“Eylem”; Kelime anlamı olarak bir durumu değiştirme ve daha ileriye götürme yönünde etki de bulunma çabası, amel, yani fiil, aksiyon anlamındadır. Amir, üst veya çalışma arkadaşlarının eylemi, O'nların fiilleri, amelleridir. İnsanın bir dış nedenle değil de, doğrudan doğruya kendisinin gerçekleştirdiği davranışlarıdır.

“Kişilik”; ise, insanı öteki bireylerden ayıran, onu, kendisine has yapan özelliklerin tümü olarak tanımlanabilir. Bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü, şahsiyet anlamındadır. Felsefi yönden ise, Bireyin tinsel ve ruhsal niteliklerinin, özelliklerinin toplamıdır. Sosyoloji'deki anlamı ise; bireyin toplumsal yaşamı içinde edindiği alışkanlıklarının ve davranışlarının tümünü ifade eder.²

Kişinin olaylar karşısında gösterdiği ve belirli bir devamlılık kazanan tepkileriyle kendisi ve kendisi dışındaki insanlar üzerinde bıraktığı etkilerin toplamının, onun kişiliğini oluşturduğu söylenebilir. Kişilik doğuştan etkin olan karakter (huy) ile, sonradan etrafta şekillenen karakterin uyumlu bir bütünlüğü ile ortaya çıkar. Kişilik ile iç içe olan mizaç (huy-temperament) bireyin doğal ve ruhsal özelliklerinin tümünü

² Böylelikle fertlerin temel kişiliği, değişmez görülen karakter ile toplumun ahlaki değer ölçülerini yansıtan karakterin tesiriyle belirlenmektedir. Kötümser olmak, sevecen olmak, dürüst olmak, sahtekâr olmak kişiliği nitelendiren ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişilik gelişiminin, insanın tüm gelişim aşamalarından etkilendiği ve tümünün ortak bir sonucu olduğu düşünülebilir. Kişiliğin, bir bakıma çocuğun çevresiyle kurduğu ilişkilerin ve insanlar üzerinde bıraktığı izlenimlerin bir sonucu olduğu düşünülürse, aile ve aile dışındaki çevrenin kişilik gelişiminde etkili olduğu görülür. Toplumun sosyo-kültürel yapısı, değer yargıları, inanç sistemi ve ahlak anlayışı, çocuğun kişiliğinin şekillenmesinde önemli rol oynar. Çocuğun kişilik gelişiminde, kalıtımsal etkenler yanında, çevresel etkenlerin de büyük rol oynadığı görülmektedir. İşte tüm bu durumların, bireylerin farklı kişilik yapılarına sahip olmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

ifade ederken; karakter (seciye-character), bu özellikler içinden bireyi başkalarından ayıran temel nitelikleri anlatır.³

Kişilik, doğuştan gelen kalıtım ve beden yapısı gibi hazırlıklarla çevre ve eğitim gibi sonradan edinilen etkilerin bir bütünüdür.

Bu bentte ifadesini bulan başkalarını kötüleme fiili, amirlerin, üstlerin ya da arkadaşların işlem, eylem ve kişilikleri hakkında olmalıdır. Zira yasa koyucu, amir, üst ve çalışma arkadaşlarının yokluğunda koruma altında olmalarını sağlamayı amaçlamıştır. Esasen bu tür bir davranışın, dedikodu şekline dönüşmesi sebebiyle, birlik morali üzerinde de olumsuz etkisinin olacağı muhakkaktır.

Olumsuz bir yargı oluşturmayan, sadece mevcut ve gerçek durumu anlatan veya aktaran ifadeler, başkalarını kötüleme olarak kabul edilmemelidir. Örneğin, bir birlikte o yıl meydana gelen suç ve disiplinsizliklerin sebep ve sonuçlarını irdeleyen bir konuşma da, yapılan tahlil ve analizlerin kötüleme olarak algılanması mümkün değildir. Keza, bazı birlik komutanlarının gösterdiği başarıyı aynı ölçüde gösteremeyen diğerlerinin vurgulandığı bir konuşma, kötüleme mahiyetinde olmayıp sadece durum tespitini içerdiğinden bu disiplinsizliğin konusunu oluşturmamalıdır.

(d) Kötüleyici sözler söylemek ya da konuştuğu kişilerde olumsuz intiba yaratacak olumsuz sözler söylemek:

Yasa koyucu başkalarını kötüleme disiplinsizliğinin maddi konusunu oluşturan kişi gruplarını esas alarak başkalarını kötüleme başlığı altında iki ayrı disiplinsizlik fiili öngörmüştür. Bunların birincisi kötüleyici sözler söylemek, ikincisi ise konuştuğu kişilerde kötü intiba yaratacak tarzda olumsuz sözler söylemektir.

D. MANEVİ UNSUR:

Bu bentte yer alan disiplinsizliğin nasıl işlenebileceği konusunda metinde özel bir hükme yer verilmemiştir. 6413 sayılı TSK.Dis.K.da ayrıca hüküm bulunmayan hâllerde, bu tür disiplinsizliklerin kasten veya taksirle işlenebileceği şeklindeki genel hükme bakmak gerekecektir(md. 4/1).

³ Fındıkçı, İlhami: “Kişilik Nedir? Nasıl Oluşur?”, <http://www.subconturkey.Com/2011/Mart/koseyazisi-Kisilik-Nedir-Nasil-Oludur.html>,

Bu disiplinsizlik icrai veya ihmali kasıtlı işlenebileceği gibi, takdirle dahi işlenebilir. Bu disiplinsizliğin söz konusu olması için failin kusurlu olması yeterlidir. Örneğin, dikkatsiz ve tedbirsiz bir konuşma esnasında, sarfedilen kötüleyici veya aşağılayıcı nitelikteki sözler bu disiplinsizliğin konusu olabilir.

E. BU KANUNDAKİ İLGİLİ HÜKÜMLER:

TSK.Dis.K.nun 15/1-ğ maddesinde düzenlenmiş olan başkalarını kötüleme disiplinsizliği ile ilgili olup, Kanunun diğer maddelerinde düzenlenmiş olan hükümler, bu maddenin "Genel Açıklama" bölümünde tek tek sayılmak suretiyle gösterilmiştir. Bunlar; TSK.Dis.K. 5, 6/1, 7/1, 8/2, 11/2, 12/1, 14/1, 14/3, 27/1, 27/2, 41/1 ve 43/1 maddeleri olup, ilgili bölüme bkz.

Disiplin amiri uyarma cezasını gerektiren bu disiplinsizlikten dolayı personeline disiplin cezası vermeyebilir(6413 SK md. 14/3), bu disiplinsizlik nedeniyle disiplin amirleri tarafından verilen disiplin cezalarına karşı, cezanın tebliğ edilmesinden itibaren iki iş günü içinde itiraz edilebilir. İtiraz, bir üst disiplin amirine yazılı olarak yapılır. Süresi içinde itiraz edilmez ise ceza kesinleşir(6413 SK. md. 41/1)

TSK.Dis.K.nun 15/1-ğ maddesinde düzenlenmiş olan bu cezanın iptali için, idare mahkemesinde iptal davası açılmaz(6413 SK md. 43/1). 21.1.2017 tarih ve 6771 sayılı bu Kanun ile gerçekleşen Anayasa değişikliği ile halen kaldırılmış olan AYİM. bir kararında, uyarma cezası ile cezalandırılan bir astsubayın açmış olduğu iptal davasını incelemeksizin reddetmiştir.⁴

⁴ AYİM.3.D., 3.7.2014, E.2014/1013, K.2014/989